

Slovenska Šolska Matica.*)

Imamo tri Matice: Slovensko Matico, Šolsko Matico in Socialno Matico.

Slovenska Matica je ravno praznovala svojo petdesetletnico. — Socialna Matica zbira prve sile za bodoče delo — Šolska Matica pa nam je predložila te dni knjige svojega XII. leta. — Imamo tudi druge Matice: Glasbena Matica itd., ki vrše važno delo v našem kulturnem življenju — toda kot književna društva moramo imeti pred očmi gorenje tri Matice. Vse tri so važne, vsaka od njih ima svoj delokrog in toliko dela, da bi potrebovale desetkrat toliko sredstev, stokrat toliko sodelavcev in toliko časa, kar je nam kot kulturnemu narodu potrebno. Kulturne potrebe malega naroda so iste kakor pri velikih narodih — sredstev pa je mnogo manj. Pod temi razmerami trpi delo vseh treh Matic. Priznajmo pa, da izkušajo vse tri izvršiti kolikor je pri danih razmerah mogoče.

Delo treh Matic je razdeljeno. Slovenska Matica goji književnost in vedo — Socialna Matica hoče izdajati moderne popularne, znanstvene spise — Šolska Matica pa pripada naloga skrbeti za knjige, ki jih potrebujejo naša šola in naši vzgojevalci. Zapisal sem vzgojevalci, da ne bo pomote, ko bi rekel učitelji. To polje je obširno in važno. Dokler ni bilo Šolske Matice se je čutilo, da je vrzel v naši kulturi. V 12. letih je Matica podala toliko lepih del, da more danes s ponosom kazati na svojo preteklost.

Naša širša — tudi napredna in inteligentna — javnost gre rada brezbrizno mimo takih stvari, ki jih pri drugih narodih smatrajo za svoj ponos. Tako tudi v naši Šolski Matici dela le nekaj agilnih mož, nekaj profesorjev in učiteljev. Povejmo takoj, da je zadnjih razmeroma mnogo več — in da naši profesorji tudi tu kažejo nekako svoje vzvišeno stališče in mislijo menda, da jih slovenska šola ne briga. Ako bo kulturni zgodovinar čez pol stoletja pregledoval naše delo sedanjega dobe — bi pač moral marljivo učiteljskemu stanu priznati veliko važnost v delu za napredek — ne le v šoli, tudi v javnosti in v publicistiki — dočim bo slovenski profesorjski stan z malimi izjemami lahko zamolčal. To je bridka resnica, ki bi jo bilo treba povedati enkrat na vsa usta.

Učiteljstvo si je torej z nekaterimi profesorji osnovalo Šolsko Matico in učiteljstvo jo tudi vzdržuje. S tem skrbi za kulturni zavod — ki ga drugod podpirajo vlade z bogatimi denarji. (Čehi imajo podobno društvo v »Dědictvi Komenškého« — tam so združeni učitelji in profesorji, dasi imajo vsak zase zopet svojo stanovsko in kulturno organizacijo). Kakor večina naših kulturnih zavodov, mora tudi Šolska Matica kriti svoje stroške iz članarine. Podpor ni deležna.

Reklo se bo: naravno, to so šolske knjige, kdo bi se na to naročil... In vendar je izšlo v Matici nekaj del, ki so splošne važnosti — šola in vzgoja in samo stvar države in učiteljstva — ampak tudi staršev in rodovine — zato je treba, da se skupni vzgojevalci poznajo. Tako zasluži Šolska Matica pozornost naše širše javnosti, ki bi morala blagohotno podpirati nje delo.

Letošnje knjige so nastopne:

Pedagoški Letopis (XII. zvezek) prinaša: Pedagoško slovstvo. — Razprave in Poročila. — Med prvimi je spis Ant. Kržiča o verouku, ki daje dober pregled o učnih pomočnikih za ta predmet. Jako zanimiv je spis Jos. Brinarja: Spisi za mladino. Spis podaja pregled naših najboljših mladinskih spisov s primerno oceno. Iz njega se vidi, kaj imamo in česa nimamo. Manjka nam še lepih ilustriranih pravičlj. dobrih prevodov iz svetovne mladinske literature — domača žetev je za sedaj srednje vrste. Kar je dobrega, bo ohranilo stalno vrednost. Pregled je informativen in bo vsem dobro služil.

V »Zemljepisu« podaja prof. M. Pirč pregled glavnih del od leta 1903., ko je prof. Orožen podal pregled iz prejšnjih let. — Schmoranzner nam razlaga nova pota v **Prostoročnem risanju**. Med razpravami so imela biti letos natisnjena predavanja, ki so jih imeli predavatelji

* Opozarjamo na članek »Slovenska Šolska Matica«, ki ga objavlja današnji list. — Glede letošnjih knjig moramo opomniti, da jim je dala Učiteljska tiskarna res elegantno opremo. Čast ji! Ured.

* Ker nečemo nikomur delati krivice, opozarjamo na članek iz srednješolskih krogov, ki ga objavljamo tudi v današnjem listu. Uredn.

na počitniškem tečaju v Ljubljani. Ta predavanja so žela občo pohvalo, žal, da so morala za sedaj izostati — pridejo drugič na vrsto. Zato prinaša Letopis le eno razpravo prof. Osvalda: **Pedagoško in psihološko izobraževanje bodočih učiteljev**. Lepa razprava, ki smo jo slišali na skupščini Šolske Matice. Ima polno lepih misli, citatov in umestnih predlogov.

Poročilo nam kaže marljivo delo »Slovenske Šolske Matice«, ki kaže, koliko je med delavci dobre volje in koliko lepih načrtov se razbije — zaradi naših slabih gmotnih razmer.

Domoznanski pouk v ljudski šoli (po načrtih moderne pedagogike, sestavila Eliza Kukovčeva) nam kaže jako važen pouk v današnji ljudski šoli. Da, smelo rečemo, da bi bil tak pouk celo za odrasle. Saj danes povsod govore o »politiški vzgoji«. Država, oziroma družba se čim dalje bolj modernizira — torej morajo državljani poznati ustroj države, posebno pa domače dežele. Šele potem razumejo — zakaj volijo in kako volijo. Tu najdemo popis n. pr. občinske seje, župana na njegovem uradnem opravilu, pouk o domovinski pravici, popis okrajev, okrožij itd. Do danes je bil ta pouk dovolj zanemarjen: naloga šole je vzgajati ljudi za družbo, vzgajati državljane — ta knjiga nam podaja navodila za ljudsko šolo in bo vsem dober pripomoček.

Didaktika (prof. Fr. Hauptmann) prinaša posebno ukoslovje prirodnega pouka.

Jako porabna bo priročna knjiga **»Flora slovenskih dežel«**. (Poljudno-znanstvena knjižnica, sestavil Julij Glavacki, uredil dr. L. Poljanec). Knjižica nosi podnaslov: »Ključ za določevanje cvetnic in praprotnic po slov. deželah«. Ta knjiga bo izborna služila za botaniziranje. Mala oblika je jako primerna in bo pomagala profesorjem in učencem pri določevanju rastlin. Knjiga, ki smo jo že dolgo pogrešali.

To so torej knjige »Slovenske Šolske Matice«. Lep dar za mal denar! — Dokaz marljivega dela! Knjige same govore bolj nego naše besede. Oglejte si jih in boste nam priznali, da nismo hvalili brez vzroka. Preglejte račune v »Letopisu« in boste videli, da so bile tudi naše uvodne besede na mestu.

Dr. I. L.

Srednješolski profesorji in »Popotnik«.

(Iz srednješolskih krogov.)

Ljubljanski dnevnik »Dan« je v svojem poročilu o lanskem »Popotniku« pisal med drugim sledeče: »...dočim naši srednješolski profesorji mislijo, da je pedagoška revija za nas nepotrebna. Le redko srečamo ime kakega profesorja — in med naročniki so le — trije. Gimnazije menda sploh niso nanj naročene.«

To je zopet eno tistih pavšalnih sumničenj, kakor so pri nas žalibog jako v navadi. Posebno učiteljem, tako ljudskošolskim kakor srednješolskim, radi marsikaj očitajo. Vsak, ki je kdaj hodil v šolo in imel kako neprijetnost v šoli, bodisi zaradi lastne ali učiteljeve krivde, se hoče s podobnimi nedokazanimi splošnimi očitaji maščevati nad celim učiteljskim stanom, ki pač ima v svojih vrstah dobre in slabe učitelje, med svojimi učenci pa tudi dobre in slabe.

Dokazal »Dan« svoje trditve ni in je tudi ne more. Ker pa se »Dan« tiska v »Učiteljski Tiskarni« in torej neinformirana javnost misli, da je svoje informacije dobil od odločilnih učiteljskih krogov, jaz tega ne mslim! — Je nadalje »Učiteljski Tovariš« v 5. letošnji številki od 31. januarja t. l. ponatisnil dotično notico neizpremenjeno, zato se mi zdi potrebno, zavrniti ono neopravičeno očitaje. Pravzaprav bi bilo v to poklicano uredništvo in upravništvo »Popotnika«, ki bi tudi lahko podala neovrgljive podatke.

Pregledal sem seznam važnejših »Popotnikovih« člankov od leta 1883 do 1913, ki ga je sestavil Fr. Kocbek v proslavo tridesetletnice uredniškega poslovanja šolskega ravnatelja M. J. Nerata in objavil v zadnji številki lanskega »Popotnika«. Izmed circa 700 z imenom podpisanih člankov so spisali srednješolski profesorji, ravnatelji in nadzorniki: dr. Fr. Ilešič 30, dr. Jos. Tomišek 27, J. Koprivnik 22, H. Schreiner 14, L. Lavtar in dr. K. Ozvald po 9, J. Bezjak in Fr. Breznik po 8, V. Bežek 7, F. Vajda 6, dr. J. Pajek in dr. J. Križan po 5 člankov, F. Hauptman, dr. V. Korun in M. Pirnat po 3 članke, Fr. Hubad, Fr. Jerovšek, Fr. Orožen in A. Štritoj po 2 članka, I. Fon, Janko Košan, J. Kožuh, Fr. Levec, Jos. Wester in Jak. Zupančič po 1 članek. To je 25 sodelavcev

in 173, približno četrtnina člankov iz srednješolskih vrst. Ako se pomisli, da vsak človek, torej tudi vsak profesor ni enako sposoben za pisateljsko delo, se mora priznati, da so sloven. profesorji kot sodelavniki pri »Popotniku« precej zastopani.

Vrhutega so profesorji marljivi sodelavniki pri »Slovenski Matici« — predsednik in 17 odbornikov je profesorjev — pri »Slovenski Šolski Matici« — izmed 44 knjig so jih 19 popolnoma spisali profesorji, sodelovali pa so tudi pri drugih, zlasti pri »Pedagoškem Letopisu«, tudi v odboru so zastopani. Profesorji so uredniki »Ljubljanskega Zvona«, »Slovana«, »Planinskega vestnika«, »Časopisa za zgodovino in narodopisje«, sodelavniki in sodelavniki so pri »Vedi«, »Carniolu«, »Naših Zapisih« itd. Končno sodelujejo srednješolski profesorji pri »Nastavnem Vestniku«, ki je skupno glasilo hrvaških in slovenskih profesorjev, izdajajo razprave v letnih izvestjih srednjih šol ter pišejo učne knjige za srednje šole, kar tudi ni malenkost; saj je za celo gimnazijo in realko treba kakih 80 učnih knjig, torej bi povprečno vsak tretji slovenski profesor moral spisati eno učno knjigo. »Dijaški Almanah« za leto 1908/9 v članku »Srednje šole« zavrača krivdo za to, da nimamo slovenskih srednjih šol, na naše profesorje, »ki v svoji nečuteni indolenci niso našli časa, da bi nam oskrbeli slovenskih učnih knjig.« To se je pisalo v istem času, ko je »Društvo slovenskih profesorjev« že z vso energijo delalo za spisanje učnih knjig. Nemških profesorjev v Avstriji je na tisoče, vendar so kakih 50 let rabili skoro izključno in deloma še zdaj rabijo matematične učne knjige našega rojaka Močnika. Slovenski juristov je bilo na univerzi vedno več ko filozofov, v naši književnosti se sliši o njih veliko manj ko o profesorjih, a nikdar še nismo slišali javne pritožbe, da so premalo delavni, slovenskim profesorjem pa se večkrat očita lenoba. Da se s tem otežkoči vzgojno delo profesorjev, je jasno.

Koliko je profesorjev naročnikov »Popotnika«, mi seveda ni znano. Gotovo jih je več ko trije. Pisec teh vrst se je naročil na »Popotnika« že kot filozof v drugem letu vseučiliških študij in ve pozitivno za celo vrsto profesorjev, ki so tudi naročeni nanj. Da niso vsi naročeni nanj, obžalujem ravno tako odkritosrčno kakor pisec dotične notice v »Dnevnu«. Od srednjih šol imajo »Popotnika«, kakor se vidi iz letnih izvestij, obe ljubljanski, novomeška in goriska gimnazija, idrijska realka in ljubljanski dekliški licej. Pogrešamo ga na gimnaziji v Kranju, Št. Vidu in na slovensko-nemških razredih v Celju, kjer odločujejo slovenski profesorji, ter na mariiborski gimnaziji in ljubljanski realki, kjer pa so slovenski profesorji v manjšini.

Razentega je mnogo profesorjev naročenih na mnogo drugih slovenskih listov in publikacij. Statistika v lanskem »Letopisu Matice Slovenske« izkazuje 186 profesorjev med člani, tako častno menda ni noben drug stan zastopan, pri »Slovenski Šolski Matici« je nad 100 profesorjev. Kje pa so naši odvetniki, notarji, zdravniki, inženirji, trgovci in imoviti podjetniki, ki bi tudi morali podpirati naše kulturne ustanove?

Drugod so imoviti stanovi požrtvovalnejši. »Društvo hrvaških profesorjev«, ki je izrečno stanovsko društvo, ima 55 ustanovnikov, med temi 1 nadškofa, 3 škofe, 6 kanonikov, 9 veleposestnikov, 6 občin, 3 industrijalce, 2 odvetnika, trgovce, uradnike in celo enega peka, ki vsi spoznavajo in priznavajo važnost tega stanovskega društva za narodno prosveto. O ustanovnikih »Matice Hrvaške« niti ne govorim. Pri nas pa morajo ravno učitelji, profesorji in mali uradniki — velikih niti nimamo — nositi večino narodnega davka za naše kulturne institucije. Ako pa niso vsi profesorji povsod zdraven, se jim takoj očita indolencia in brezbriznost.

Ne trdim, da ni zanikrnezev med profesorji — v katerem stanu pa jih ni? — toda krivično je pavšalno sumničenje in napadanje celega stanu brez stvarne podlage. Zato sem v obrambo napisal te vrstice.

Vsem dobrim.

Mladinski spis. Jožef Ribičič.

Trije spisi. Povest o veliki boleti, zaničevanju in obupu; pesem hrepenenja, velika in neskončno lepa, kot je lepo hrepenenje samo in velika drama vsega življenja: njegovega postanka, njegovih strasti in radosti in veličastnega konca, vrednega veličastnega življenja. — Pride pa mož, skozi zlate očali hoče videti v delu svojo lastno temo, velika je njegova duša — njen prestol je kopito — in mesarska njegova poštena pohvala. — Odprite srce,

videli boste odsev lastnega hrepenenja, in vaša sodba bo drugačna.

Povest o dečku, ki gre prosit Jezusčka, da bi mu odvzel grbo. Po molitvi olajšan odide. Solnce pošlje svoje prve žarke. Poigrajo se žarki in ga poljubijo. Ko se obrne, zagleda veliko senco in svojo grbo — veliko in ostro začrtano. Pastir razume njegovo bol, s seboj ga odvede k stvarer, ki ne poznajo zaničevanja in sovraštva.

Za tem pride spis, eden najlepših naše literature sploh. Kakor je prišel Ivan Cankar s Kurentom in s Krizantom na vrhunec, tako stopa s tem spisom pisatelj v svet kot umetnik.

Mate cigan, najdenček, ni poznal svoje matere nikoli. Hodi v gozd in posluša pogovor drevesnih vrhov, vetra in ptičkov. Razume jezik hrepenenja, ki žene tudi njega tja daleč čez gore in čez morje za mamico zlato. Domov pride. Zunaj tema in nevihta. Hu, kako buči vihar, uničiti hoče njegovo mater.

Napade ga mrzlica; pomiri se šele, ko potihne nevihta. Glas gre skozi noč, tih in proseč kakor molitev, njega vabi... Poljubi krušno mater in gre. Glas ga vodi čez trate in polja v gozd — med brate. Goslar postane. Na gospodovo povabilo gre v gledališče igrat neznane pesmi — do srca segajoče: 1. Vesela je pesem o ciganskem življenju. 2. Stara krušna mati čaka vrnitev svojega ljubljence. 3. Mate išče svojo mamico.

Najlepše, kar se je rodilo v pesnikovi duši, je vtil v te pesmi, v gozdno idilo in v bučenje viharja. Vanje so vlita najgloblja čustva, ki pretresajo srca človeška: veselje, hvaležnost, ljubezen in hrepenenje. Odprta je knjiga, zopet in zopet prebiram... in če nima kdo mamice, če je ni nikdar imel, k meni naj stopi — jokala bova oba!

Tretji spis je tudi prekrasen — alegorija dušnih sil in strasti. Razumljiv ni otrokom v nežni dobi mladosti, če ni obširno obrazložen. Ilustracije bi podprle razumevanje, škoda, da so v prepričnem številu; nekaj je lepih, nekaj manj lepih. Ako je prvi spis primeren mladini do desetih let, drugi do dvajsetih, je tretji namenjen mladeničem do tridesetih let. Če ne bo kdo našel v spisu, česar išče — mnogo odstotkov je takih — naj pomisli, da so na svetu tudi drugi ljudje, in tem je posvečena pričujoča knjiga.

I. Grbec.

Smrtna obsodba Jezusa Kristusa.

V Caserti v Italiji so našli v neki kapeli ploščo, na kateri je baže ohranjeno v stari hebrejščini prvotno izvirno besedilo sodbe rimskega skrbnika Poncija Pilata zoper moža, ki je v resnici nastopil proti bogatinom in pobožnim hinavcem svoje dobe. Posebna komisija pariške družbe umetnosti je prevedla besedilo sodbe takole:

Sodba,

izrečena od Poncija Pilata, skrbnika Spodnje Galileje, izrekajoča križanje

Jezusa Nazareškega.

V sedemnajstem letu vladanja cesarja Tiberija in petindvajseti dan meseca marca v svetem mestu Jeruzalemu, ko sta bila Ananija in Kajfa duhovna in velika duhovna božja.

Poncij Pilat, skrbnik Spodnje Galileje, obsodi s Paetonovega prestola Jezusa Nazareškega v smrt na križu med dvema razbojnikoma, ker izrekajo velika in splošno znana pričevanja ljudstva:

1. Jezus je zavodnik,
2. Jezus je hujskač,
3. Jezus je sovražnik postave,
4. Jezus se po krivem imenuje sinu božjega,
5. Jezus se pokrivem imenuje kralja izraelskega.
6. Jezus je vstopil v tempelj, spremljan od množice, noseče palme v rokah; ukazuje prvemu centurionu Kviriliju Korneliju, da ga povede na morišče, da prepove vsem siromakom in bogatinom oviranje usmrtnice Jezusove; priče, ki so podpisale obsodbo zoper Jezusa, so:

1. Daniel Robani, farizej,
 2. Janez Carababel,
 3. Rafael Robani,
 4. Kaper, pisarnar;
- Jezus bo odpeljan iz jeruzalemskega mesta skozi vrata Serena. (Poleg tega besedila stoji opazka:.) Enake plošče so bile odposlane vsem rodovom.